СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIV. Ч. 124. Джерзи Сіті, Н. Дж., субота, 29. мая, 1926. VOL. XXXIV. No. 124. Jersey City, N. J., Saturday, May 29. 1926. THREE CENTS

КОНҐРЕСМЕНИ ДОМАГАЮТЬСЯ ЩЕ ДАЛЬШОГО ЗАОСТРЕННЯ ПРОГИБІЦІЇ

ВАШИНҐТОН, 28. мая. — Не могучи видно дибитися заострення прогибіційного закона через сенат, прихильники прогибіції вдарили нині на палату послів, де підчас нинішної дебати немале число конґресменів домагалося скріплення виконування закона Волстеда.

Межи инчим поставлено там внесенне та горячо його попирано, щоби до виконування прогибіційного закона затягнути бувших жовнірів федеральної армії та фльоти. Поставлено теж внесенне за заостреннем кар на бутлеґерство.

В сенаті тимчасом ішла далі дебата за приказ президента Кулиджа, яка деколи переміняла сенат у справдішний ярмарок.

ГОРЯЧКОВИЙ СТРАХ ЧИ ПОЛІЦІЙНА ПРОВОКАЦІЯ?

ПАСЕЙК, Ню Джерзі, 27. мая. — Перший раз від початку страйку в ткальняних фабриках заговорили нині страйколоми.

Якийсь Френк Пурпура, котрий підчас страйку працює в фабриках Форстмана і Ґуфмана, зголосився нині рано на поліцію й заявив, що раненько його розбудили собаки, стережучі його дому. Розбудившись, він побачив коло дому двох мущин. Думаючи, що се страйкарі, він виняв рушницю й став до них стріляти. Оба незнакомі сейчас відійшли, але один з них видно впав на хвилю, ранений кулею.

Поліція оглянула дім Пурпури й каже, що вона найшла в його пивници бомбу. Вона шукає тепер за двома мущинами, з котрих один мав бути ранений.

Зрештою цілий день проминув в страйковім окрузі спокійно. Як звичайно відбулися збори, на котрих страйкові орґанізатори закликали робітників видержати в боротьбі.

КУШНІРСЬКІ СТРАЙКАРІ ЗНОВА ВІДКИДАЮТЬ ПРЕДЛОЖЕНІ УМОВИ.

НЮ ЙОРК, 26. мая. — Збори кушнірських робітничих юній знова відкинули нові предложення, зроблені їм підприємцями. Властителі кажуть, що вони жертвували 44-годинний тиждень під певними умовами. Торговці футрами вже видали заяву, з котрої виходить, що досі вони держалися до боротьби невтрально, а від тепер вони стають по стороні підприємців.

ПОЖАР У КОПАЛЬНІ.

СКРЕНТОН, ПА., 27. мая. — Коло години 8. рано займилася в копальні Мавнт Лукавт, належачої до Темпер Ковл Ко., підземна шопа, положена на глибині 300 стіп під землею. Поломінь поширилася так скоро, що 69 робітників, працюючих якої півтора милі від шафту, найшлося в мить відтятими від поверхні землі. До того воздушні машини, які помпують воздух у копальню, грозили, що вони своїм протягом роздують огонь до страшної сили, а кромі сього навіють на робітників роспалений та насичений димом воздух так, що вони скоро погинуть.

Се все булоби сталося, якби не велика притомність ума та скоре думанне копальняного формана Томаса Гислопа, який запобіг нещастю, виставивши з дощок і каміння стіну, яка відвернула воздушну струю від огню й робітників. В сей спосіб він уратував життя й собі й 69 майнерам, захопленим у копальни.

МЕКСИКАНСЬКІ БАНДИТИ ПОЛОНЮЮТЬ АМЕРИКАНЦІВ.

МЕКСИКО, 27. мая. — Американський амбасадор предложив мексиканському урядови домаґанне, щоби він увільнив двох Американців, яких піймали мексиканські бандити, щоби добитися від родин полонених високого викупу. Всіх Американців у руках ріжних мексиканських розбишацьких банд має тепер бути 6.

БАПТИСЬКА ЦЕРКВА ПЕРЕД РОЗЛОМОМ.

ВАШИНҐТОН, 27. мая. — Делегати баптиської церкви північних стейтів найшли серед себе такі поважні ріжниці в релігійних поглядах, що вони вже почали зовсім серіозно застановлятися над розділом церкви на модерністів і фундаменталістів. Рух за розділом панує серед обох крил сеї церкви, бо кожде сподіється, що по розділі сеї церкви розділяться також другі протестантські церкви, а відтак всі модерністи обєднаються в спільну церкву модерністичну, а всі фундаменталісти в одну церкву фундаменталістичну.

ВІДКРИТТЯ ВЕЛИКИХ ПОКЛАДІВ ПОТАШУ.

СИНСИНАТІ, Огайо, 27. мая. — Урядові інжинери, які розсліджували недавно відкриті поклади поташу в Тексасі, ствердили, що поклади ростягаються на 60 тисяч квадратових миль та що вони остаточно увільнять Америку від потреби спроваджувати поташ зі заграниці. Поклади виглядають як білий пісок та мають від 500 до півтора тисячі стіп грубости. Уряд має незадовго почивати їх експльоатацію.

(Поташ незвичайно важний товар для рільництва й хемічного промислу. Досі його добувано найбільше в Німеччині. Великі його поклади найдено коло Калуша в Галичині. Американський промисел був під тим зглядом залежний від Німеччини. Американці здавна шукали за власними покладами, щоби звільнитися від зависимости від Німеччини).

ЗАПОВІДАЄ ЗБЛИЖЕННЄ МЕЖИ АМЕРИКОЮ А БРИТАНІЄЮ.

НЮ ЙОРК, 27. мая. — Джеймс Елдер, комишенер Австралії при американському уряді, заявив тут на банкеті в його честь, що Злучені Держави й Анґлія, як два краї, що вживають тої самої мови, постепенно але не відбіжно хиляться, до певного рода „ліґи приязни", яка колись може найти вислів в певного рода політичній спілці.

САМОВБИВСТВО НА МОРЮ.

НЮ ЙОРК, 25. мая. — Капітан анґлійського корабля Олимпика, що заїхав сюди нині, повідомив уряд, що з покладу сього корабля вискочила на Атлянтійському океані литовська горожанка Т. Рехенціен. Сталося се на очах богато подорожних. Корабель зараз завернувся, але заким спущено лодку, тіло потонуло. Дочка, котра їхала з нею, подала за причину роспучливого кроку журу матери за сином, якого вона лишила хорого в Литві.

СУДДЯ НЕ ХОЧЕ РІШАТИ ПРО УМОВИЙ СТАН УБИЙНИКА.

ШИКАҐО, 25. мая. — Стейтовий суддя Бродерс не захотів рішати питання умового здоровля Расела Скота, якого лава присяжних суддів признала винуватим убийства Джосефа Морера, студента аптекарства на одному місцевому університеті. Коли оборона підняла сумнів про умове здоровля обжалованого, суддя казав покликати лаву присяжних суддів, щоби вони вирішили справу. Суд теж намовив кількох знатоків психіятрії (науки про нездорові умові явища), щоби вони без заплати розслідили обжалованого.

ПРЕЗБИТЕРІЯНИ ВИДАЛИ ДЕСЯТЬ МІЛІОНІВ.

На протязі минулого року презбитеріянська церква в Злучених Державах видала на ріжні ціли близько 10 міліонів долярів. У фінансовому звіті церкви, що має бути предложений на її загальних зборах в Балтимор 27. мая, зазначено між иншим слідуючі видатки:

На місії в чужоземних країнах — $4,773,952; на домашні місії — $3,622,550; на парохіяльні школи — $898,593; на допомогу духовникам — $537,-130.

Шляхом добровільних датків церква зібрала на протязі року $8,657,840.

ЗАБОРОНЯЮТЬ ДІТЯМ КУРЕННЯ.

В Римі введено в життя закон, яким усім дітям низче 15 літ життя забороняється під карою курити. Цей закон має бути переведений в усій Італії. Так же само забороняється усім ученикам в виховавчих інституціях пити горівку і вино. Дітям низче 18 року життя забороняється праця в коршмах, а дітям низче 15 року життя заборонений вступ до кінотеатрів.

ПОВІДОМЛЕННЄ

—o—

З ПРИВОДУ УРЯДОВОГО СВЯТА ПРИКРАШУВАННЯ ГРОБІВ, СВОБОДА В ПОНЕДІЛОК, ДНЯ 31. МАЯ, НЕ ПОЯВИТЬСЯ.

ЧИСЛО БЕЗРОБІТНИХ НА ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ.

Скільки є безробітних на Зах. Україні, можна бачити по тому, що тільки в одному уряді праці у Львові є реєстровано 5.510 чоловіка. Велике число безробітних є цілком нереєстрованих, а сільських робітників уряди праці також не реєструють. Допомогу побирає у Львові тільки 1.278 безробітних. До того-ж допомога зовсім невистарчаюча. В дрогобицькому уряді праці реєстровано 5.256 безробітних, з того 1.562 металівців і 1.100 ґірняків. Допомогу одержує лише 887 безробітних. В уряді праці в Перемишлі реєстровано 2.860 безробітних, а допомогу виплачується 484-ом. Це тільки у львівському воєвідстві. Але не краще також і в инших воєвідствах Зах. України. Населення північних українських земель утікає масово до УСРР. Втікають одинцем і більшими партіями. І так із сіл дубенського повіту перейшло при кінці березня ц. р. радянський кордон аж 47 душ, переважно селян з сімєю і родиною. З острозького повіту перейшло на днях 3-ох учнів учительського семинара, 2-ох ґімназистів і багато селян. Те саме голосять також з инших повітів. Всі ґазети польські і українські повідомляють, що тяга населення до УСРР страшна. Багато родин покинули навіть своє майно, щоб тільки вирватися з того пекла, яке урядив на Волині польський уряд. Щоби запобігти тому скандалові для польської держави, бо до УСРР втікає також багато польських родин, польська преса ширить вістки, що тих, які переходять радянський кордон, радянська погранична сторожа саджає до тюрми, а опісля старших висилає в Туркестан, поза Урал і дальше, а молодих зачислюють в „Іностранний леґіон", що мавби складатися переважно з Галичан і поповнюватися з утікачів з Польщі.

ФРАНЦУЗИ ПОГАНЯТЬ ГРОБИ АМЕРИКАНЦІВ.

Сенатор Рід з Пенсилвенії зложив заяву, яка викликала велике здивованне. Він виступив проти дальшого будування памятників американським жовнірам у Франції на засіданню комісії Сенату для військових справ. Своє становище арґументує тим, що майже всі памятники погибших у Франції американських жовнірів покриті тепер поганими проклонами і малюнками. Будованнє нових памятників, як нпр. для Нігрів, що погибли у Франції в рядах американської армії, уважає сенатор невказаним, бо се ще погіршилоб і так напружені відносини між обома народами.

ДО БІОГРАФІЇ ЗАВОЙОВНИКІВ СХ. ГАЛИЧИНИ.

Недавно появилися в польській пресі вельми інтересні ревеляції про двох добре відомих нам військових достойників, польських ґенералів Галєра і Розвадовського, а саме в звязку з якимись підозрілими доставами для польської армії. Обох тих патріотичних завойовників нашої батьківщини обвинувачено прилюдно, що вони заклали окреме торговельне підприємство для армейського постачання, точнійше кажучи: для основного опорожнювання польської державної каси. Спекуляції чесного ґенеральського товариства полягали в тім, що за побиране на кредит у Франції військове знаряддя казало собі солено платити, очивидно, готівкою, а відтак справу своїх французьких зобовязань полишало до вирівнання польському скарбови. Польський скарб мовчав і платив, мовчали й пани міністри, мовчав цілий варшавський уряд, не бажаючи „компромітувати" своїх великих „героїв", і булиб мовчали всі до гробової дошки, колиб скрутне фінансове положення Польщі не приневолило декого переглянути уважнїще державні рахунки... Справа вийшла на верх і польські власти хоч-не-хоч виделеґували окрему провірочну комісію, яка на днях дала звіт, піддержуючий усі прилюдні закиди. Ґенералів Галєра і Розвадовского поставити мають як пристало на таких великих злодіїв, не перед звичайний суд, а перед суд „чести", щоб їм нічого злого не сталося. Такий суд в найгіршому для них випадку позбавить їх „чести", тобто цего, чого в них взагалі ніколи не було. — Для повніщої характеристики згаданих ґенералів слід згадати, що вони день перед оголошенням комісійного звіту явилися на спеціяльній авдієнції у президента Польщі, предкладаючи йому обширний меморіял про розклад і деморалізацію в польській армії...

ЧЕХІЗАЦІЯ ШКОЛИ.

Дня 1. травня зачалися в Ужгороді і Мункачеві тримісячні курси для учителів Чехів, що мають обняти посади на Підкарпатській Україні. У звязку з тим шкільні власти хочуть кирилицю замінити латинськими буквами. Чеський шкільний „диґнітар" пан Свойша з нагоди курсів заявив, що кирилиця на курсах мусить зникнути. Учителів Українців, що мають вже чеське горожанство, переносять на Моравію, а чеських учителів з Моравії переносять на Підкарпатську Україну.

ПЕРША ПОЛЬСЬКА РАДІО-БРЕХНЯ.

Дня 18. квітня одкрито у Варшаві першу польську надавчу радіостацію. При тій нагоді граф Скшинський виголосив до апарату політичну промову — почасти в анґлійській та французькій мовах, — в якій заявив про мирову і демократичну політику польського уряду. Це перша польська брехня, розіслана по світу при допомозі свойого власного радія.

ПАДЕРЕВСКІ СТАВ КАНДИДАТОМ НА ПРЕЗИДЕНТА ПОЛЬЩІ

ВАРШАВА, 27. мая. — Праві партії вибрали на своїх нарадах в Познаню грох кандидатів на президента Польщі: М. Тромпчиньского, президента сенату; ґенерала Йосифа Галлєра і Ігнаца Падеревского, відомого піяніста і бувшого премієра Польщі.

Падеревскі виїхав до Европи з Америки сейчас, як тільки рознеслася вістка про державний замах Пілсудского.

В правих колах Польщі запевняють, що перед самими виборами зґодяться всі праві що до того, щоби Падеревскі був з їх боку одиноким кандидатом на президента.

Ліві партії певні знова того, що Пілсудскі буде вибраний президентом, бо праві будуть розбиті.

АҐЕШТУЮТЬ ҐЕНЕРАЛІВ.

ВАРШАВА, 27. мая. — Ґенералів Розвадовского, Заґурского і Лошвіньского, які проводили військами правительства проти Пілсудского, арештовано сегодня в ночі і поставлено під военний суд.

В ГАЛИЧИНІ ЗАВОРУШЕННЯ.

БЕРЛІН, 27. мая. — Поляки з Галичини незадоволені з кандидатури Пілсудского на президента і диктатора Польщі. В звязку з тим повстали в краю заворушення.

У Львові, Перемишли і Кракові мали оголосити стан облоги.

АБД-ЕЛЬ-КРІМ В РУКАХ ФРАНЦУЗІВ.

ФЕЗ, 27. мая. — Над раном, коли сходило сонце, заясніла здалека висока постать Абд-ель-Кріма, що наближався на білім кони до французьких позицій.

Французькі жовніри пхалися зі всіх сторін, щоб хоч оком кинути на того, що через тільки літ був їх пострахом.

А лице Абд-ель-Кріма було спокійне і без виразу. Прийняв свою катастрофу, як описує американський кореспондент, зі спокоєм східного фаталіста, який переконаний, що така була свята воля Аллаґа.

ПОДИКТУЮТЬ МИР РИФАМ.

ФЕЗ, 27. мая. — Супроти того, що війна з Рифами скінчена та що Рифи програли, виготують Французи разом з Еспанцями услівя мира і закличуть Абд-ель-Кріма, щоби ті услівя принняв та підписав договір.

Будуть поступати з Рифами так, як з Німцями в верзальськім договорі по скінченню світової війни.

БИРД ПРИБУВ ДО АНҐЛІЇ.

ҐРЕВЕЗЕНД, 27. мая. — Лайтнант Бирд, що перший долетів аеропляном до північного біґуна, прибув сюда о 10. год. в ночі і мимо пізної пори мусів давати інтервю кореспондентам, які ожидали його приїзду.

Бирд заявив, що кружив над північним біґуном через 14 мінут а орієнтувався при помочі соняшного компасу. Це приходило йому легко, бо був соняшний день.

Бирд подав, що він ніколи не сумнівався що до того, чи Пірі дійсно дійшов до північного біґуна, а тепер сам переконався, що спостереження, які поробив Пірі, були правдиві та що він мусів бути на північнім біґуні.

СКИДАЮТЬ МЕЙОРА МІСТА ЗА ЗВЯЗОК З МОНАРХІСТАМИ.

БЕРЛІН, 27. мая. — На засіданню міської ради вільного міста Лібеку відмовлено др. Наймановн, мейорови міста вотум довіря за те, що він держить з монархістичними реакціонерами, які хочуть повалити республиканське правительство.

Друге голосованне відбудеться 2. червня. Коли мейор і за другим разом не дістане вотум довіря, буде змушений після статута вільного міста з свого уряду уступити.

ВУГЛЕВИЙ СТРАЙК ДАЄТЬСЯ АНҐЛІЇ ДОБРЕ В ЗНАКИ.

ЛОНДОН, 27. мая. — Правительство змушене взятися до острих способів, щоби запобіґти катастрофі, яку викликує вуглевий страйк.

Рацію вугля дуже зменшено. Через два дні в тиждни не буде можна купувати вугля, яке й так буде можна дістати тільки за спеціяльним квітком, який виставляють льокальні уряди.

Всюди заведено як найбільшу ощадність з вуглем, електрикою і світлом. Між иншим не вільно вживати світла для адвертайзментів.

Страйк треває до сього часу 27 днів, а може потягнути ще й місяці. Варлей, член екзекутивного камітету федерації майнерів, голосив нові пропозиції в справі закінчення страйку, подаючи, щоби майнерам обтяти 8% з платні, а правительство щоби зґодилося на дальші субсідії в квоті 6,000,000 фунтів стерлінґів. Заки ті сусбсідії вичерпаються, буде можна знайти инший вихід з того конфлікту.

ФРАНК ПІДНОСИТЬСЯ.

ПАРИЖ, 27. мая. — На протязі тиждня французький франк піднісся о 20%. Це викликало в Франції того рода добрий настрій, що всі певні того, що сенат і парлямент переведуть ратифікацію договору з справі сплати довгів Америці.

Франція посідає тепер 80,000,000,000 паперових франків, або 13 біліонів золотих франків. Та сума не покриває ще того, що споживає індустрія і тому треба братися раз-у-раз до друку нових паперових франків. Це є тепер та важна проблема, яку ще Франція мусить розвязати.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ПРИЯТЕЛІ ПРО ПРИЯТЕЛІВ

Відома річ, що Французи найбільш зі всіх засліплені в Польщі. Це ще не значить, що й між Французами нема здорово думаючих людей, які не добачували би в Польщі тих глиняних підвалин, на яких побудовано великопольську будівлю. Такі люде є. Вони й протестували проти польських тюремних знущань, але голоси ті спорадичні, а що більше, не мають ніякого рішаючого впливу. Вони не змінюють ні відносин в самій Польщі ні тої французької політики, яка все ще обороняє вшехпольські аспірації на польську великодержавність. Одно тільки в тім всім додатне, що чим далі тим більше тепер таких голосів, що остерігають Францію перед Польщею. І є надія, що сентимент французького народу, а з ним і політика Франції буде змушена врешті-решт відвернутися від Польщі. І то не з ненависти до Польщі, а тому, щоби себе ратувати та щоби через Польщу не датися втягнути в нову воєнну авантуру, яка може бути катастрофою не тільки для самої Польщі, але заразом і для Франції.

А що до того йде, видно вже з того, що говорить французький старшина, що був через кілька літ інструктором в польській армії, який жив в Польщі і мав змогу обертатися у всіх колах та пізнати політику польського уряду, внутрішне положення Польщі, її національний склад та настрої населення. Все те бачив і описав гр. Олівієр Дечегойен в своїх безпретенсіональних споминах, які якраз через свою безпретенсіональність заслугують на особлившу увагу. Той старшина пише між иншим таке на тему французько-польських взаємин:

„Якщо не хочемо пірвати наших симпатій до польського народу, який багато лиха пережив в минувшині, то мусимо бодай стерегтися, щоби не звязуватися з ним надто тісними вузлами, бо в такому випадку ризикуємо добром Франції: завдяки Польщі можемо опинитися посеред жахливої боротьби, яка може нас дуже дорого коштувати. Не своїми симпатіями до Польщі, але постійною тямкою про добро Франції — повинні ми оцінювати ситуацію. Треба мати відвагу глянути в очі ситуації: не пора скривати, що польський будинок тріщить уже дуже помітно. Дай Боже, щоб я помилявся, але я побоююся, що за кілька літ перетне короткотрівале істнуванне польської держави четвертий, уже остаточний розбір Польщі."

Те своє жахливе заключенне основує автор на тім, що сам бачив в Польщі як і на тій нещасливій верзальській концепції, що побудувала велику Польщу і то побудувала коштом двох хвилево знесилених великанів, а то Росії і Німеччини, які на наших очах приходять до сили і які з тим цілком не криються, що в відповідним часі за тими загарбанними землями упімнуться.

А навіть як би вони не упоминалися, то самі національні меншости розсадять Польщу, а коли не розсадять, то не дадуть її сконсолідуватися і зроблять з неї другий Балкан.

Так думає і так говорить той, що жив в Польщі і приглядався її власними очима. Говорить людина, що служила в польській армії і є приятелем Польщі і яка, що цілком природно, є ще більшим приятелем свого власного народу.

Теперішна Пілсудчина є тільки першою фазою того, що вже предбачив навіть французький офіцер, який політикою не займався. За тою першою фазою хаосу прийдуть другі і будуть наступати одна по другій так довго, доки не прийде до четвертого і як каже гр. Дечегойен, останнього розбору Польщі.

БАТЬКО БОЛЬШЕВИЗМУ

Большевицькі органи звідомляють, що большевицький уряд постановив виставити памятник Стенці Разінови, московському козакови, котрий яких триста літ тому назад підняв був московських хлопів проти панів. Він розвів страшне й кроваве повстання над рікою Волгою, яке одначе було розбите й кровавою рукою здушене. Самий Разін погиб від смертної кари в Москві.

В сьому рішенню є кілька моментів, які варта підчеркнути. Наперед се справді пасує до московського большевизму ставити памятник Стенці Разінови, бо власне московський большевизм має те спільне з повстанням Разіна, що як Разін так і Ленін виходили з тої самої засади: „Рабуй рабівника!" Один і другий уважав своєю головною засадою нищити те, що є, відсуваючи питання виставлення нового на другий плян. Можна навіть сказати, що вчений Ленін докінчив лишень те, що почав сей темний неграмотний козак Разін.

І власне тому, що Ленін мав науку, якої не мав Разін, можнаби ждати від Леніна та його прихильників, щоби вони поставилися до справи перевороту розумнійше, як ставився Разін. Та видно й в ученого Леніна ненависть до старого задушила всю рівновагу розуму так само, як і в темного Разіна. Якби не се, то Ленін чи хтось з його поклонників признавби чесно й отверто перед цілим світом, що диким нищенням старого не будується нічого нового, та що щастє людий ще не прийде від жорстокої розправи з давними гнобителями, бо самі руйнуючі визволителі стають ще більше жорстокими угнітателями, як були старі. Мирний переворот варта більше, як війна. Ложка поступу й еволюції, як бочка кровавої революції.

На щастє для світа, чесне признання від большевиків зайве. Світ на московській большевицькій революції побачив велику лекцію історії навіть без того, щоби большевики сю науку говорили.

ЮЗЕФ ПІЛСУДСКІ.

Телеграми принесли відомости про державний переворот у Польщі під проводом Пілсудського. З сього приводу подаю отсей нарис про Пілсудского і його ролю в відбудуванню Польщі та в завоюванню українських земель.

Пілсудскі, якому буде тепер під 60 літ, вродився в польській сімі на Литві, в молодости став членом польської соціялістичної партії (П. П. С.) в російській Польщі, ставши згодом одним з партійних провідників, зазнав у ті часи тюрми й Сибіри й кілька років перед світовою війною опинився на еміґрації в Кракові.

В партії були сильні націоналістичні традиції, які звязували її з попередніми польськими революційними рухами за незалежність Польщі, зокрема з останнім польським повстанням проти Росії в 1863 р. Пілсудскі належав до тих, що висували перше всего ці традиції й жили ідеєю будучого повстання проти Росії.

Вважаючи Росію ворогом Польщі, вважали вони для боротьби з нею добрими всі способи, які тільки ведуть до цілі. Так підчас революції в Росії 1905-7 р. польська соціялістична партія зорганізувала партійні бойвки, які мали за ціль послугуватися террором, нападати на державні установи, забирати державні гроші на партійні потреби і т. д. Організатором сеї акції був Пілсудскі.

Власне тепер відбувається у Львові процес проти членів української боєвої організації, обвинених між ин. за напад на польську державну почту і конфіскату польських державних гроший. Пілсудскі вже був президентом польської республики і — коли йому теперішній замах удасться — буде ним знов в тім часі, коли президентови польської республики може доведеться затверджувати смертний присуд на членів української боєвої організації. А тому двацять років він був душею такої самої акції проти Росії. Так обвинені в львівськім процесі можуть покликатися на нього як на духового батька тої боротьби, за яку їх судять.

Останні роки перед світовою війною Пілсудскі занявся вивченням военної науки й будовою військової організації польської молоди в Галичині, щоб вона могла виступити як польська збройна сила проти Росії на випадок війни, в яку була би втягнена Росія.

Коли-б не була вибухла світова війна, Пілсудскі міг померти „фантастом", який мріяв про повстання. Світова війна дала йому нагоду перевести свої мрії в діло.

„Богато є покликаних, але мало вибраних" — говорить св. Письмо. Так само богато є таких, що мріють про великі діла, але мало таких, що мають в собі ту „іскру Божу", щоб велике діло сповнити. Світова війна показала, що Пілсудскі був не тільки людиною великої мрії, але також великого діла.

Зараз на початку світової війни він з невеликим польським леґіоном виступає по боці Австро-Угорщини й Німеччини проти Росії. Не була се очевидно военна сила, яка могла заважити в такій великанській війні, — був се радше символ того, що Польща бажає боротись за свою незалежність. Не будемо тут описувати всіх прихильних і неприхильних обставин, які впливали на польську політику підчас війни і зокрема на дальший розвиток польських леґіонів. Вистане зазначити, що вони росли і з ними ріс Пілсудскі, чи може навіть більше: тому вони росли як ідея й военна сила, що Пілсудский був людиною великої мрії і великого діла.

Та прийшов час, коли Пілсудский не міг більше миритися з окупаційною політикою центральних держав у Польськім Королівстві. Між концепцією визволення Польщі зпід Росії, яку мав Пілсудскі, і концепцією відбудування Польщі в інтересі центральних держав, яку проводили сі держави, вибухнув конфлікт, наслідком якого Пілсудскі опинився як інтернований в німецькій кріпости в Магдебурзі.

Взагалі польські леґіони, чуючи міцне положення польської справи на міжнароднім полі, де кожда з воюючих сторін проголосила відбудування Польщі своєю справою, не вязалися вірністю центральним державам і частійше протестували проти їх політики. Між ин. згадати треба про протест польських леґіонів проти Берестейського мира між центральними державами і Україною, звернений проти того, що Україні припали її північно-західні українські землі (Волинь, Холмщина, Підляше, Полісся), на які мала апетит Польща. Часть польських леґіонів під проводом команданта Галлера навіть збунтувалася проти австро-угорської армії і перейшла на українську територію, звідки опісля дісталася до Франції. Там переорганізована вернула в 1919 р. до Галичини, рішаючи польсько-українську війну в користь Польщі.

II.

З упадком центральних держав Пілсудскі вертає до Варшави і силою свого авторитету, спертий на віддані собі леґіони, бере в свої руки найвисшу владу в польській державі. На сім становищі, як начальник польської держави і найвисший командант польської армії остає до кінця 1922 р., коли після виборів до польського сойму й сенату наступив конституційний вибір президента польської республики.

Як голова держави Пілсудский покликав соціялістичний уряд, який перевів перші вибори до польського сойму. Одначе ці вибори дали перевагу не-соціялістичним партіям до крайних правих включно. Таким чином Пілсудскі не мав морального підперття в першім соймі і спирався радше на свій військовий авторитет.

Зараз з початку 1919 р. вибухнув конфлікт між Пілсудским і парижським Польським Національним Комітетом, який уже підчас світової війни заступав польську справу при державах антанти і був ними визнаний, як фактичний уряд будучої польської держави. Конфлікт скінчився компромісом. Пілсудский був примушений покликати одного з визначних членів парижського Комітету, Падеревського, на президента міністрів і міністра закордонних справ.

Вирісши війною, Пілсудскі на становищі голови польської держави віддався перше всего війні за розширення і укріплення східних границь польської держави в дусі традицій історичної Польщі.

„Західні границі дістали ми як дар любови держав антанти, східні мусимо собі самі здобути", — мав він сказати до своїх приятелів.

Першим його военним ділом був похід на українську Галичину, яка після упадку Австрії зорганізувалася як Західно-Українська Народня Республика і проголосила свою злуку з Українською Народньою Республикою. Як відомо, польський похід на українську Галичину почався в падолисті 1918 р. і скінчився в марті 1919 р., коли українська армія була примушена уступити за Збруч.

Для характеристики становища Пілсудского підчас польського походу на українську Галичину треба зазначити отсей момент:

В перших місяцях, коли польська армія не була ще добре зорганізована і українська армія мала над нею перевагу, польська дипльоматія старалася довести до того, щоб Мирова Конференція заборонила Українцям воювати проти Польщі. В лютім 1919 р. приїхала до Львова антантська комісія під проводом французького ґенерала Бертелемі (т. зв. комісія Бертелемі), щоб вести переговори про перемиря між польською й українською армією, а властиво подиктувати Українцям перемиря в інтересі Польщі. В маю 1919 р. переговори про перемиря велися в Парижі.

Власне в квітні Падеревський в Парижі обіцяв, що коли українська армія не буде наступати, то польська також остане на своїх позиціях, та що Польща згодиться на таке перемиря, яке признає відповідним Мирова Конференція. З сим відїхав Падеревський з Парижа до Варшави.

Тимчасом Пілсудский, підготовивши все потрібне до офензиви, розпочав відомий Великодний наступ. Коли Падеревський у соймі заявив про свої зобовязання в Парижі, піднялася буря. Як можна так вязатися? Тоді Пілсудскі заявив, що все те — дрібниця! В Парижі треба сказати, що се Українці розпочали наступ, а Поляки були тільки примушені боронитися. І справді через деякий час появилася в парижських часописах відомість, що на запитання Мирової Конференції, чому Польща веде наступ в Галичині, Пілсудский відповів, що наступ почали Українці, а Поляки ведуть тільки протинаступ у своїй обороні.

Бачучи свою перевагу над українською армією, Польща не згодилася на перемиря, предложене Мировою Конференцією в Парижі, тільки повела наступ далі, аж завоювала цілу Галичину.

Так само в 1919 р. польська армія заняла часть території Української Народньої Республики (т. зв. північно-західні українські землі), а також часть земель білоруських і литовських з Вильною.

Для дальшого розширення й забезпечення східних границь Пілсудский з початком 1920 р. рішився на війну проти Радянських Республик. Очевидно, треба було чимсь прикрити сей новий польський похід на не-польські землі. Пілсудскі заключає умову з Головним Отаманом Петлюрою як представником влади Української Народньої Республики і польські війська йдуть на Україну як союзники Петлюри проти радянських республик.

Пілсудскі і Петлюра дійшли до Київа, потім їх війська мусіли знов уступати і з Київа і з Вильни аж під Варшаву, потім знов мусіли уступати радянські війська, — аж в жовтні 1920 заключено перемиря, а опісля в марті 1921 р. відомий радянський мир між Польщею й Радянськими Республиками.

Польща своє осягнула: на основі рижевського мира дістала великі простори українських і білоруських земель. Зокрема українські землі дістала в таких розмірах, в яких відступав їх їй також договір між Пілсудским і Петлюрою.

Осягнувши своє, Польща зрадила Петлюру і в російськім договорі виразно обовязалася визнати Українську Соціялістичну Радянську Республику і не підпирати ніякої иншої української влади.

Коли з весною 1920 р. Польща перед натиском радянських військ уступила з Вильни, радянські республики віддали Вильну Литві і сюди зараз перенесло литовське правительство столицю Литви. Коли-ж Польща почала новий похід на Вильну, в справу вмішався Союз Націй і під його патронатом було заключене польсько-литовське перемиря.

Примушений уступити перед авторитетом Союза Націй, Пілсудский порадив собі инакше. Один з польських ґенералів, Желіґовський, „збунтувався" проти польського правительства і на власну руку пішов походом на Вильну. Що сей „бунт" був комедією, се всі знали. „Збунтований" ґенерал мав від польського уряду все потрібне для здобуття Вильни, потім передав здобуту землю Польщі, яка обняла її в своє посідання, а „збунтованого" ґенерала славлено як національного героя.

Ще одна подробиця: В національнім кабінеті Скшинського, якого уступлення попередило теперішні події в Польщі, ґенерал Желіґовський був міністром війни і дуже побивався за тим, щоб Пілсудскому уможливлено поворот до армії. Се найліпше свідчить, що між Пілсудским і Желіґовським були також особисті приязні відносини — між головою держави і „збунтованим" ґенералом!

III.

Скінчилася війна за східні границі Польщі і скінчилася поки-що роля Пілсудского. Він, що виріс війною, видавався твердим для внутрішньої політики, де треба вміти ходити поміж партії, коли нема одної сильної партії, на яку можнаби спертися. А такої партії в Польщі не було. При тім більшість польського сойму була правицею, коли Пілсудскі був лівий. І Пілсудскі зрозумів своє положення й уступив, не виставляючи своєї кандидатури при виборах на президента польської республики. Уступив, ждучи слушного часу, коли відносини в Польщі складуться так, що він знов зможе остати вірним собі і служити Польщі.

А тимчасом при кождій нагоді не щадив різких слів осуду проти відносин і осіб, пануючих у Польщі, — що зробило його зненавидженим в таборі польської реакції, а символом змагань польського демократично-соціялістичного табору.

Видно, на думку Пілсудского і його однодумців, слушний час для нього прийшов тепер. Чи він слушно оцінив положення, покажуть найблизші дні. Коли йому вдасться здобути владу, матиме в своїй праці проти себе з одного боку табор польської реакції, з другого — ті широкі круги населення, які бачать своє спасення в перемозі комунізму.

А не-польські народи, передовсім Україні й Білорусини?

З попереднього огляду ясно видна роля Пілсудского в розширенню польських границь на схід. Він був тим, якому в польській історії теперішнього періоду належиться імя завойовника українських, білоруських і литовських земель.

Окруження Пілсудского робило йому рекляму українофіла, який ішов на Україну під окликом „за нашу і вашу свободу", який мріяв про велику польсько - українсько - білорусько - литовську федерацію.

Можна допустити, що Пілсудський, заключаючи умову з Петлюрою, леліяв плян викинути радянські армії з Правобережної України й помогти там укріпитися Петлюрі. Така українська держава булаби вічно загрожена Московщиною, яка мала би Українське Лівобереже, — і не могла би вдержатися без польської помочи, отже не могла би вимагати від Польщі не то віддання українських земель, але й людяної політики супроти українського населення. Таким чином, за плечами такої української держави, яку передбачав договір Пілсудского з Петлюрою, Польща з одного боку була би забезпечена від Московщини, з другого, могла спокійно польщити українські землі в своїх границях. Ясна річ, що така українська держава була би просто ідеально вигідною для Польщі, — не те, що велика Україна, з якою мусіла би помиритися в кінці Московщина і яка швидше чи пізніше взялася би за визволення українських земель з під Польщі, не те, що теперішний Радянський Союз, який безпосередно загрожує Польщі. Тому можна допустити, що Пілсудскі справді думав помогти Петлюрі.

Але коли показалося, що Польщі вигіднійше зрадити Петлюру, вона се зробила.

А що-до переміни теперішньої Польщі в федерацію національних держав, — то нехай говорять отсі факти:

Пілсудскі, а потім Желіґовський йшли походом на Вильну під гаслом автономії. Але потім скликали в Вильні такий сойм, який сам зрікся всякої окремішности.

Про Волинь говорено, що Польща зорганізує [illegible] тономну одиницю під проводом осіб з окруження Петлюри, щоб таким чином утворити суррогат української держави під Польщею, доки прийде час, що Польща поможе Петлюрі сісти в Київі. В дійсности Волинь є тереном польонізації богато завзятійшої ніж прим. Галичина.

Про ріжні польські обіцянки в справі автономії для Галичини нічого й говорити, — бо се речі загально-відомі.

Словом, поширюючися на чужі землі, Польща готова обіцювати всякі речі, як тільки се може помогти їй у тому поширюванню, — але здійснити зі своїх обіцянок нічого не здійснить. І не може здійснити, — бо се значило би зректися панування над не-польськими землями. А тоді на що їх завойовувати? Адже і в теперішних границях Польща, перебудована на федерацію національних територій, була би державою, в якій Поляки не могли би нічого зробити проти волі инших народів. Сього не хоче Пілсудскі так само, — як не хоче сього ні один Поляк.

Правда, ліві партії, на які спирається Пілсудскі, в ріжні часи заявляли, що вони стоять за автономією українських і білоруських земель під Польщею. Отже коли-б тепер Пілсудскі здобув владу, — вони повинні би приступити до здійснення своїх заяв. Однаке хто не знає ціни польським заявам?!

Прага, 13. мая, 1926.

Проф. др. Мих. Лозинський.

ЗА РІД ГЕЛЬОТІВ.

За рід гельотів оповитий тьмою,
За рвучихся до світла по тюрмах,
За тих, що у сибірських мруть снігах,
За всіх неволених — зовеш до бою!

Спонуканий любовію одною
Ведеш народ на волі ясний шлях!
Ти Тарасом полишений взяв стяг,
Як Він — ізріс Ти — під журби вагою.

І Він і Ти — є цвітом люду крови.
Ви зберегли в душі огонь любови;
Він малював злу долю кріпаків,

А Ти — у співі повнім сили, чару —
Оголосив нам долю пролетару
І всі невгодії, горе наших днів...

Уляна Кравченко.

(З недрукованих досі поезій — а присвячених Ів. Франкови).

КУЛЬТ ФРАНКА.

—o—

Смерть не завсіди рівнозначна з кінцем істнування. Не кожна могила означає загин і забуття. Великі люде не тільки не перестають жити серед своєї суспільности, закінчивши своє тілесне істнування, а навпаки, зі смертю своєю оживають вони наново у вдячній памяти земляків, воскресають духово, щоб уже ніколи не вмерти. „Не оживеш, аще не умреши".

Поки чоловік живе, то хочби який великий він був, тяжко, як слід, холоднокровно й спокійно оцінити його діяльність, зважити його заслуги, надто бо ще хвилює круг нього живе життя з своїми пристрастями, інтересами і суперечностями; хвилює й хвилями своїми закриває нераз перед сучасниками постать навіть найбільшу, не даючи їм змоги до належної застанови й оцінки. Та й поки чоловік живе, діяльність його ще не скінчена й цілість її вже через те саме скрита перед нами. Аж смерть, поклавши край земним порахункам, приносить заразом і правдиву оцінку. Над берегом розкритої могили відчуваємо ми всю болючість утрати і, наче раптом прозрівши, бачимо у всій величі той скарб неоцінений, що його полишив нам небіжчик, скарб заслуг вікопомних, що його ніяка тлінь могильна не знищить, ніяка міль заздрости не поточить, ні ржа забуття не зїсть... І чим дальше від нас момент смерти, тим щораз виразнішою стає перед нами велич полишеного нам небіжчиком скарбу. З перспективи часу ми краще добачуємо всю вартість одержаного спадку. Вартість ця стає для потомства ідеальною. І чим культурніщі суспільства, тим більше шанують вони ці ідеальні вартости своїх великих антенатів.

Ця пошана, цей культ предків не є ніяким забобоном, ані ніяким ідолопоклонством. Це вияв культурної зрілости нації, ознака її історичности. Нація живе в своїх великих людях, вона пізнає себе в них і чим більше має їх за собою, тим міцніщим почуває під собою ґрунт. Великі люде і їх діла — це та скала, що на ній спирається народня будівля. Вони світять потомству своїм прикладом, що не допускає підупасти на дусі, охляти, зневіритися „во время люте", додаючи йому віри в себе й свої сили, в живучі сили своєї нації, яка має за собою „славних прадідів". Цей приклад прадідів жене потомків до чину, розбуджує енерґію нації. Тому й пізнавати життя й діла своїх заслужених людей є самозрозумілим, життєвим інтересом кожної нації. Це пізнання становить основу національного виховання у націй державних, а самовиховання у тих, що держави не мають.

Нам, Українцям, що ще не осягли свого всенароднього ідеалу, таке самовиховання надто потрібне, потрібніше тим більше, що завдяки всяким „антрактам" у нашім історичнім житті, — згаданий вище звязок між живим поколінням і поколінням, що давно вже відійшло, часто переривався, традиція національна завмирала й ми звикли починати все від себе з великою шкодою для свого розвитку, сила котрого власне в його неперерваній тягlости, традиційности.

На заході кожний куточок, кожна місцевість памятає про своїх великих земляків, шанує їх память і взорується на їх прикладі. Ми щодо цього іно ставляємо перші кроки. Життя й діла великих людей землі української, на жаль, не сталися ще всенароднім добром, не живуть у свідомости нашого загалу. І це одна з причин нашої народньої хитливости й невитревалости.

Слід отже звернути на цю недостачу бачну увагу й старатися її яко мога швидче усунути. Добру нагоду до цього дає саме десятилітня річниця смерти одного з найбільших синів Галицької України. Франкова річниця повинна найти широкий відгомін по всій українській землі, а передовсім тут, на його тіснійшій батьківщині, котрій він „весь вік свій, весь труд дав", котрої був він найбільшим будівничим - камінярем. Адже життя Франкове — це можна сказати — сторінка з житя Галичини останнього півстоліття.

Історія недавнього минулого нашого краю тісно звязана з Франком. Вона, можна сказати, повна Франка, його крівавого поту, його упертої, невсипущої праці й енерґії.

Ми тут зросли на ґрунті, що його зорав і засіяв покійний, славної памяти великий син коваля з Нагуєвич. Перед Франковим виступом на публичну арену була Галицька Україна майже диким полем під культурним і політичним оглядом. 40 літ працював і боровся Франко, як Мойсей у пустині, щоб вивести нас у люде, наблизити до обітованої землі нашого ідеалу. Література, наука, публіцистика й політика — все це звязане тут із його імям, все це завдячує в нас саме його починові, його праці. А для розвитку рідного краю, для усвідомлення й піднесення його найширших мас Франко не щадив себе, не вмів і не хотів щадити.

„Я пізнав — казав він у промові підчас свого 25-літнього ювілею, — що нам усім яко нації ніщо не прийде задармо, що нам ні від кого ніякої ласки не надіятися. Тільки те, що здобудемо своєю працею, те буде справді наше надбання, і тільки те, що з чужого культурного добра присвоїмо собі також власною працею, стане нашим добром. От тим-то я старався присвоювати нашому народові культурні здобутки инших народів і знайомити инших з його життям". Франко все був при праці для народнього добра, все стояв на сторожі основ нашої нації і кликав усіх нас памятати про це:

„Кождий думай, що на тобі
Міліонів стан стоїть,
Що за долю міліонів
Мусиш дати ти одвіт" — казав він.

І тепер прийшов час, щоб і міліони подумали про Франка, згадали свого будителя і просвітителя. Память цю мусимо увіковічнити двояко: памятником монументальним на могилі Великого Каміняра й памятником нерукотворним у серцях наших. Мусимо в як найширших верствах пізнати життя й діла Франкові, щоб стати й собі такими, яким був він, — вірними синами своєї землі. Культ Франка у нас — це буде культ людини чину, культ чоловіка, що проводив тут, на цім окрайчику великої української землі, невмирущі ідеали Шевченка і Драгоманова.

Вол. Дорошенко.

ТЕРНИСТИМ ШЛЯХОМ.

—o—

(Із життя Івана Франка.

Нашому великому письменникові, поетові й громадянинові Іванові Франкові дала доля гіркий, тернистий, важкий шлях.

Перші дитячі роки його були щасливі. Він жив при батьках, на селі. Батьки були заможні селяне й мали добру вдачу. Свого найстаршого сина Івана вони особливо любили й дали йому кращу долю, ніж самі мали, бо віддали його на науку до школи.

З переїздом до міської школи скінчилися його щасливі дні: Василіянська школа в Дрогобичі привітала малого сільського хлопця дуже зле. Франко багато терпів побоїв і знущань від учителів, а також, і у більшій ще мірі, від своїх шкільних товаришів, що зле поводилися з „хлопською" дитиною.

В перших уже роках шкільної науки Франкові прийшлося перенести особисте, важке горе — помер його батько. Одначе добрий вітчим не занехаяв пасинка і продовжував добре діло батька, далі посилаючи хлопця до школи.

Ґімназіяльні роки Франка не були кращі, ніж міська школа. Цей час був такий сірий, такий важкий, такий гнітучий, що лише велике бажання „світла, знання" удержувало Франка при школі. Бідне помешкання, постійне голодування, бідна одіж, а також нетовариське, насмішливе відношення з боку шкільних товаришів — це все надзвичайно утруднювало життя й науку. Радощів у Франка не було майже ніяких. Одна втіха, одна відрада — здібности: нагородою за сіре, сумне життя стає йому той новий світ, який давала йому наука.

Коли Франко був у шостому клясі, знову важкий удар упав на нього — доля забрала йому матір.

Роки університетських студій у Львові подібні до ґімназіяльних. Такіж сумні, такіж сірі. Франко уже відстав від сільського життя з його невеликими радощами і втіхами, невеликими змінами, а до життя своїх товаришів із інтеліґенції не зміг пристати. Звичайно, мусів сам дбати про себе: не мав ніякої матеріяльної помочі, ані моральної будь-якої підпори.

Уже молоді студентські літа Франка виявили його велику талановитість. Він енерґійно працює над науками, немало прикладає сил і часу для письменської діяльности. Поважна праця, великі здібности швидко видвигають його на широку громадську ниву і він стає вже в молодому віці поважним письменником і відомим громадянином.

Одначе й тут доля готовить йому гіркий, тернистий шлях. Зараз на початку своєї письменської діяльности — 1877 р. — Франка зустріла вязниця. Вязниця була для нього важким і несподіваним ударом. Франко остаточно й на довго позбавився звязків зі світом. Ніхто на протязі 9 місяців його у вязниці не відвідував, ніхто не старався облегчити його долі, зробити яку-будь приємність. Родини, яка-би могла це зробити, не було, в громадянстві також не було нікого: тодішне громадянство цуралося Франка.

Арештований і засуджений за ідею, для якої тодішне українське громадянство Галичини не мало зрозуміння, Франко не міг мати ніякої опори серед свого суспільства. Не мав він опори ніде. „Старий світ" був проти його, гостро поборюючи його думки й роботу, „нового світа" ще не настало. Був, правда, невеличкий ґурток студентів, що брав на себе тягар нового життя, нових ідей, але налякані переслідуваннями, захитані сумнівами вони не змогли утворити нового громадського круга і поволі вертали до „старого світа".

Франка „викинула суспільність". Пізнійше Франко казав: Хто вибірається голосити нові ідеї, мусить бути все готов на терпіння. Одначе, як видно із його творів того часу, таке відношення було для нього важким, незаслуженим горем, наповнило його почуттям кривди, горечі і жалю.

Так стався розрив межи Франком і тодішнім громадянством і цей розрив лишив сліди на протязі цілого його життя на відношенню між Франком і громадянством. Властиво, Франко ніколи не увійшов уже в круг громадянства, не злився з ним, а все залишався у нім до деякої міри чужим.

Франка лаяли, казали, що баламутить народ, виключали із товариств, але Франко не скорився і продовжував свою роботу: проповідь нових форм життя. Франко завзято ломав скалу темряви, кривди, брехні „і звав міліони до бою".

Для поширення нових думок закладав Франко спільно із своїми приятелями такі органи: „Громадський Друг", „Дзвін" і „Молот", в яких порушував і обговорював нові питання для тодішньої суспільности.

Серед цеї роботи, в 1880 р. арештовано його другий раз. Підчас арешту страшенно бідував морально і фізично, поки не вирятували його нечисленні приятелі.

З початком 1881 р. видавав місячник „Світ", де помістив багато наукових статей, розвідок, багато віршів.

Два роки пізнійше став Франко працювати у львівському „Ділі", а ще трохи згодом й у „Зорі". Не дивлячись на талановиті статті Франка, що високо піднесли обидві ці часописі, відношення до нього було недобре: його контролювали, цензурували, усували, взагалі, поводилися так, начеб це був не визначний письменник і громадянин з найвищим почуттям обовязку, лише звичайний найміт. Працювати було важко і гірко.

Весною 1886 р. Франко одружився у Києві, а в осени його „викинули" із „Зорі". Тоді Франко пішов, шукаючи праці, „у найми" і став працювати у польській часописі „Курєр Львовскі", а також друкувати свої статті, переклади своїх творів і по иншій польській пресі.

Літом 1889 р. Франка арештують третій раз і держать цілком невинного 10 тижнів у вязниці. Одначе Франко не падав духом, не кидав пера, а працював ще з більшим завзяттям.

Талан Франка розвивається все пишніще, збільшуються плоди його творчости. Франко завойовує собі щораз визначніще місце в нашім письменстві, імя його стає щораз голосніщим, находить прихильників; громадянство не відмовляє йому уже свого більшого признання й пошани. Твори Франка, продиктовані щирим бажанням загального добра й поступу, щирою любовю до рідного народу й рідного краю, проломили лід байдужности і рутенства галицького громадянства.

З початком 1890 р. почав Франко із Павликом видавати добре редаґований радикальний півмісячник „Народ", який зробив великий вплив на тодішну галицьку суспільність.

Після докторського іспиту у Відні, Франко почав готовитися на професора української літератури й мови, при львівськім університеті. Але через те, що не мав за собою ніякої протекції між Поляками — професури не дістав. Так само не дістав Франко і місця посла до парляменту, куди двічі вибирали його виборці.

Пізніще, 1894 р., почав Франко видавати перший у нас, справжній европейський, літературно - науковий журнал „Життя і Слово", де містив багато своїх розвідок, оповідань, поезій. З 1898-им роком Франко присвячує всі свої сили літературно-науковій роботі в „Науковому Товаристві ім. Шевченка" й редаґує, між иншим, перший поважний український місячник „Літературно-Науковий Вістник".

За свою невпинну працю, за нові слова волі й нового укладу життя, судилося Франкові випити багато горя від української й польської суспільности. Хоч і признавали в нім великого письменника, одначе відносилися до нього неприхильно, як до провідника „лихих і шкідливих ідей".

Признання й пошана громадянства відносилися лише до творів Франка, не торкалися його особи. Його праці неначе відривалися від його. І тим самим Франко показує характеристичне суспільне явище, коли можна бути найбільшим працею й заслугами в своїм народі і одночасно самітним, чужим, серед громадянства.

Так минуло 25 років тяжкої літературної праці серед важкої праці і постійних розчаровань. Суспільність, одначе, вшанувала його щирим ювілейним святом. І ювілейний рік приніс уже повне признання Франкові від своїх і чужих; всі називали Франка першорядним артистом слова, ученим і найзначніщим діячем українського слова.

Не багато радощів зазнав Франко у своому життю, багато кривди, нещастя переніс він, судьба била його. Останній важкий удар, то була важка недуга, яка мучила письменника 8 років і поклала в могилу.

Із Франком український народ втратив великого ґенія — поета, творця нових західно-европейських думок, визначного й великого провідника — громадянина. Сільське походження, конфлікт з громадянством, суспільні відносини і цілий ряд особистих нещасть створили те, що цей визначний письменник і громадянин мав виїмково нещасну долю, що ціле його життя було велика кривда, велике страждання.

Доля не втішила Франка, не дала йому побачити солодкого плоду безнастанних його трудів: нової, вільної України. Смерть забрала Франка саме тоді, коли мало засяяти сонце волі над многострадальною Україною.

ПРОТОКОЛ РІЧНОГО ЗАСІДАННЯ

ГОЛОВНОГО УРЯДУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА,

яке відбулося на днях 17.—20. лютого 1926 р. в гол. канцелярії У. Н. Союза, 83 Гренд Ст., Джерзи Сіті, Н. Дж.

(5)

СПРАВОЗДАННЄ ГОЛОВНОГО КАСІЄРА.

Справозданнє своє я змушений ограничити до місячних зіставлень, щоби не повторяти на ново всіх тих цифр, які були вже сказані головним фінансовим секретарем, а відтак будуть еще стверджені головною контрольною комісією. Моїм обовязком було перебрати що місяця всі сколектовані чеки і мони ордери і такі депозитувати в банках.

Загальні приходи і розходи по місяцям:

Готівка з кінцем міс. грудня 1924 остала	$203.336.16
Прихід за січень 1925	32.122.10
Разом	$235.458.26
Розхід за січень	14.369.54
Готівка з кінцем січня	$221.088.72
Прихід за лютий	30.279.46
Разом	$251.368.18
Розхід за лютий	15.466.25
Готівка з кінцем лютого	$235.901.93
Прихід за март	44.892.38
Разом	$280.794.31
Розхід за март	24.605.76
Готівка з кінцем марта	$256.188.55
Прихід за квітень	33.918.32
Разом	$290.106.87
Розхід за квітень	58.747.41
Готівка з кінцем квітня	$231.359.46
Прихід за май	30.939.37
Разом	$262.298.83
Розхід за май	15.091.28
Готівка з кінцем мая	$247.207.55
Прихід за червень	33.670.79
Разом	$280.878.34
Розхід за червень	13.815.99
Готівка з кінцем червня	$267.062.35
Прихід за липень	38.731.24
Разом	$305.793.59
Розхід за липень	23.828.97
Готівка з кінцем липня	$281.964.62
Прихід за серпень	42.535.42
Разом	$324.500.04
Розхід за серпень	16.125.01
Готівка з кінцем серпня	$308.375.03
Прихід за вересень	52.583.63
Разом	$360.958.66
Розхід за вересень	25.525.61
Готівка з кінцем вересня	$335.433.05
Прихід за жовтень	40.971.53
Разом	$376.404.58
Розхід за жовтень	138.875.98
Готівка з кінцем жовтня	$237.528.60
Прихід за падолист	33.939.44
Разом	$271.468.04
Розхід за падолист	59.321.19
Готівка з кінцем падолиста	$212.146.85
Прихід за грудень	49.669.33
Разом	$261.816.18
Розхід за грудень	42.860.19
Готівка з кінцем грудня	$218.955.99

ЗІСТАВЛЕННЄ:

Готівка з кінцем міс. грудня 1924 р. остала	$203.336.16
Прихід за 1925 рік	464.253.01
Разом	$667.589.17
Розхід за 1925 рік	448.633.18
Готівка з кінцем міс. грудня 1925 р. остає	$218.955.99

Загальні приходи і розходи Молодечого Департаменту У. Н. Союза за 1925 р.

Готівка з кінцем міс. грудня 1924 р. остала	$26.857.02
Прихід за січень 1925	2.569.11
Разом	$29.426.13
Розхід за січень	520.62
Готівка з кінцем січня	$28.905.51
Прихід за лютий	2.738.05
Разом	$31.643.56
Розхід за лютий	231.26
Готівка з кінцем лютого	$31.412.30
Прихід за март	2.213.38
Разом	$33.625.68
Розхід за март	386.90
Готівка з кінцем марта	$33.238.78
Прихід за квітень	2.298.86
Разом	$35.537.64
Розхід за квітень	479.32
Готівка з кінцем квітня	$35.058.32
Прихід за май	2.252.59
Разом	$37.310.91
Розхід за май	538.65
Готівка з кінцем мая	$36.772.26
Прихід за червень	2.315.23
Разом	$39.087.49
Розхід за червень	301.05
Готівка з кінцем червня	$38.786.44
Прихід за липень	2.636.57
Разом	$41.423.01
Розхід за липень	1.425.52
Готівка з кінцем липня	$39.997.49
Прихід за серпень	2.868.94
Разом	$42.866.43
Розхід за серпень	651.50
Готівка з кінцем серпня	$42.214.93
Прихід за вересень	2.346.20
Разом	$44.561.13
Розхід за вересень	757.22
Готівка з кінцем вересня	$43.803.91
Прихід за жовтень	2.350.83
Разом	$46.154.74
Розхід за жовтень	769.76
Готівка з кінцем жовтня	$45.384.98
Прихід за падолист	2.358.49
Разом	$47.743.47
Розхід за падолист	289.52
Готівка з кінцем падолиста	$47.453.95
Прихід за грудень	2.424.89
Разом	$49.878.84
Розхід за грудень	1.174.49
Готівка з кінцем грудня	$48.704.35

ЗІСТАВЛЕННЄ:

Готівка з кінцем міс. грудня 1924 р. остала	$26.857.02
Прихід за 1925 рік	29.373.14
Разом	$56.230.16
Розхід за 1925 рік	7.525.81
Готівка з кінцем міс. грудня 1925 р. остає	$48.704.35

Повисше наведений стан готівки вповні годиться із книгами головного фінансового секретаря. О скілько повисша готівка годиться із банковими стейтментами і в котрих банках ульокована, скаже Головна Контрольна Комісія, котра все те провірювала.

КАСОВИЙ ЗВІТ ДРУКАРНІ СВОБОДИ ЗА 1925 РІК.

ПРИХОДИ:

У. Н. Союз за членів	$44.214.00
Приватна передплата	5.800.76
Оголошення	8.780.05
За роботи	4.401.95
За календар	4.728.13
Зі спродажі книжок	2.994.61
Відсотки	143.19
Ріжні	878.35
Разом прихід	$71.941.04

РОЗХОДИ:

Платні редакторів і заряду	$12.258.70
Платні робітників	20.560.03
Кореспонденти	1.228.00
Друкарняні матеріяли	12.993.87
Почта від часописи	5.438.43
Опал, світло, електрика	1.499.83
Адміністрація офісу	2.012.78
Асекурація	750.71
Поправки машинерії	534.52
Закупно книжок	764.28
Сплата довгів	5.000.00
Ріжні	687.00
Нова машинерія	527.22
Наклад календаря	3.122.62
Разом розхід	$67.377.99

ЗІСТАВЛЕННЄ:

Прихід	$71.941.04
Розхід	67.377.99
Надвишка	$ 4.563.05
Готівка з 1924 р. остала	3.447.24
Готівка з 1925 р. остає	$ 8.010.29

БІЛЯНС.

Стан чинний:

Готівка	$ 8.010.29
Запас книжок	18.728.09
Запас паперу	1.500.00
Машинерія і урядження	14.174.23
Депозити	100.00
	$42.512.61

Стан довжний.

Довги У. Н. С.	$16.000.00
Капітал	26.512.61
	$42.512.61

(Дальше буде)

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ВІДОЗВА

ДО ЗЕМЛЯЧОК І ЗЕМЛЯКІВ В АМЕРИЦІ!

Усім відомо, скілько горя принесла остання світова війна вкраїнському народові. Ввесь його матеріяльний і культурний добуток знівечила вона на протязі кількох років. Із згарищ і руїн щойно тепер відроджується наше національне життя. Ділянок до праці багацьо, міжтим коли засобів так мало, що відбудова всього того, що знищено, поступити може тільки дуже повільним ходом.

Одною з цих ділянок, що вимагає особлившої уваги й негайної праці з боку нашого громадянства, це виховання молоді, цеї надії й запоруки кращого завтра кожного народу. Війна створила невідоме раніш зявище: безліч военних сиріт, що лишені всякої опіки, марно пропадають. Колиж пригорне їх богатша, але ворожа нам рука сусіда, тоді денаціоналізуються вони й зміцняють ряди наших неприятелів. Навіть дітвора бідніщих родин не рідко пропадає для нас марно, бо батьки їхні саме з приводу матеріяльних злиднів не в силі присвятити їм належної уваги.

Тому то тутешне жіноцтво, згуртоване в одній із найстарших організацій в краю „Товариство Українських Жінок в Станиславові" порішило занятися щиро вище згаданою дітворою й основувати для неї захоронку. Товариство є власником гарної парцелі при найкращій улиці міста, близько парку. Положення парцелі наче створене для діточого приюту й жаль був би великий, колиб ізза браку матеріяльних засобів Товариство Жінок не змогло перевести в життя свойого наміру. Побоювання, що так статися може, не є безосновні, бо Товариство не тільки що не має ніяких фондів на будову захисту, але й сама його парцеля обтяжена тисячдоляровим довгом. В невідрадних відносинах тутешнього життя ледви четверту часть цієї суми придбало Товариство, супроти чого загрожує йому втрата самої парцелі.

Тому то саме звертаємось до Вас, Дорогі Землячки і Земляки! Поможіть нам у тяжкому положені, не пожалійте грошевих жертв на благородну ціль! При стані Вашої валюти найменша лепта з Вашого боку буде для нас велика.

Гроші шліть на адресу підписаного Виділу Т-ва „Українських Жінок" через Аґенцію „Земельного Банку" при вул. Липовій ч. 4. у Станиславові, або черз Обєднаннє в Филаделфії, Па.

У сподіванні, що проханню нашому не відмовите, ми шлемо Вам сердечний привіт і кінчаємо щирим: Спаси Біг!

Станиславів, дня 30 квітня 1926.

ЗА ВИДІЛ ТОВАРИСТВА „УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК" В СТАНИСЛАВОВІ:

Марія Ковальська, голова;
Іванна Бриґідерова, секр

